

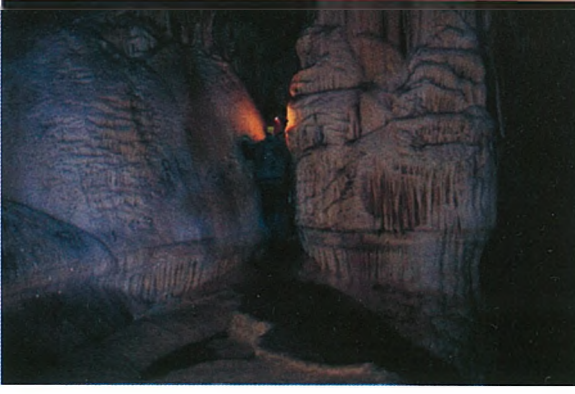
JEOLOJİK VERİ BANKASI OLARAK MAĞARALAR

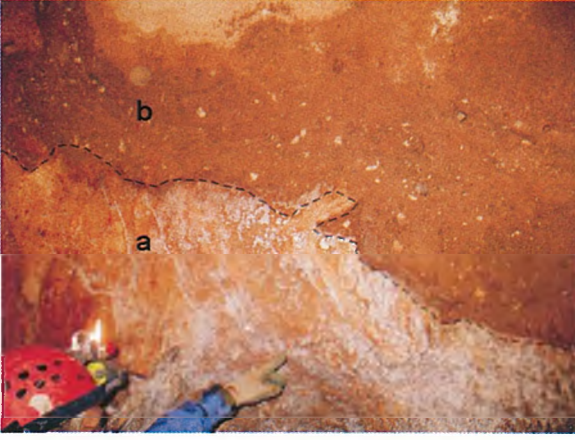
Koray TÖRK

MTA Genel Müdürlüğü, Karst ve Mağara
Araştırmaları Birimi
cave@mta.gov.tr

Yeraltının karanlıklarında gizlenmiş ve büyük bölümü karpit ışığı altında aydınlanabilen mağaralar içerdikleri zengin oluşum türleri ile jeolojik miras özelliğini hakeden değerlerdendir. Heykeltraşı, gene kendisi olan ve sayısız gözde esere imza atan mağaralar; oluşmaya başladığı ilk andan itibaren tüm jeodinamik ve paleocoğrafik kayıtları da bünyesinde barındırmaktadır. Dış ortamla bağlantılı, ancak özgün klimatolojik özelliklere sahip mağaralarda yer alan çökellerin oluşumu, gelişim ve çeşitliliği; sistemde oluşabilecek değişimlerle yakından ilgilidir.

Şekil 1. Mağara duvar akmataş ve damlataş çökelleri (Gümüşkaya Mağarası, Kahramanmaraş)

Şekil 2. Mağara akmataşları (a) ve dolgu detritik malzeme (b) (Gümüşkaya Mağarası, Kahramanmaraş)

Şekil 3. Mağara çökellerinin genel görünümü (Derinkuyu Mağarası, Muğla)

Jeolojik geçmişin aydınlatılması, günümüzle karşılaştırılması ve geleceğin yorumlanmasında eşsiz veri kaynakları olan mağaraların başlıca

kullanım alanları; aktif tektonik, paleoklim, paleohidroloji, jeolojik evrimdir. Dış ortama göre oldukça korunmuş olan mağaralar bölgesel hidrodinamik yapıya bağlı olarak farklı gelişim süreçleri geçirmekte, bunun sonucu olarak da çökel yapılarında boyut ve zamansal farklılıklar ve çeşitlilik gözlenmektedir. Kimi mağaralarda örneğin bir sarkıtın güncel konuma gelmesi yüzbinlerce yıl alabilirken kimi mağaralarda bu durum yüzlerce yıl gibi kısa sürede gerçekleşebilmektedir (Şekil 1-2-3).

Yüzölçümünün yaklaşık %35-40'luk bölümü karbonatlarla kaplı olan Türkiye'de bu oranla paralel olarak geniş bir karst topoğrafyası yayılımına da sahiptir. Bu geniş karst topoğrafyasında sayısı onbinlerle ifade edilecek mağaranın olduğu tahmin edilmektedir. Konu ile ilgili en yoğun ve sistematik çalışmayı sürdüren, MTA Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulmuş olan Karst ve Mağara Araştırmaları Birimi, 1979 yılından günümüze tüm Türkiye genelinde yaklaşık 900 mağaranın detay incelemesini tamamlamıştır (Şekil 4).

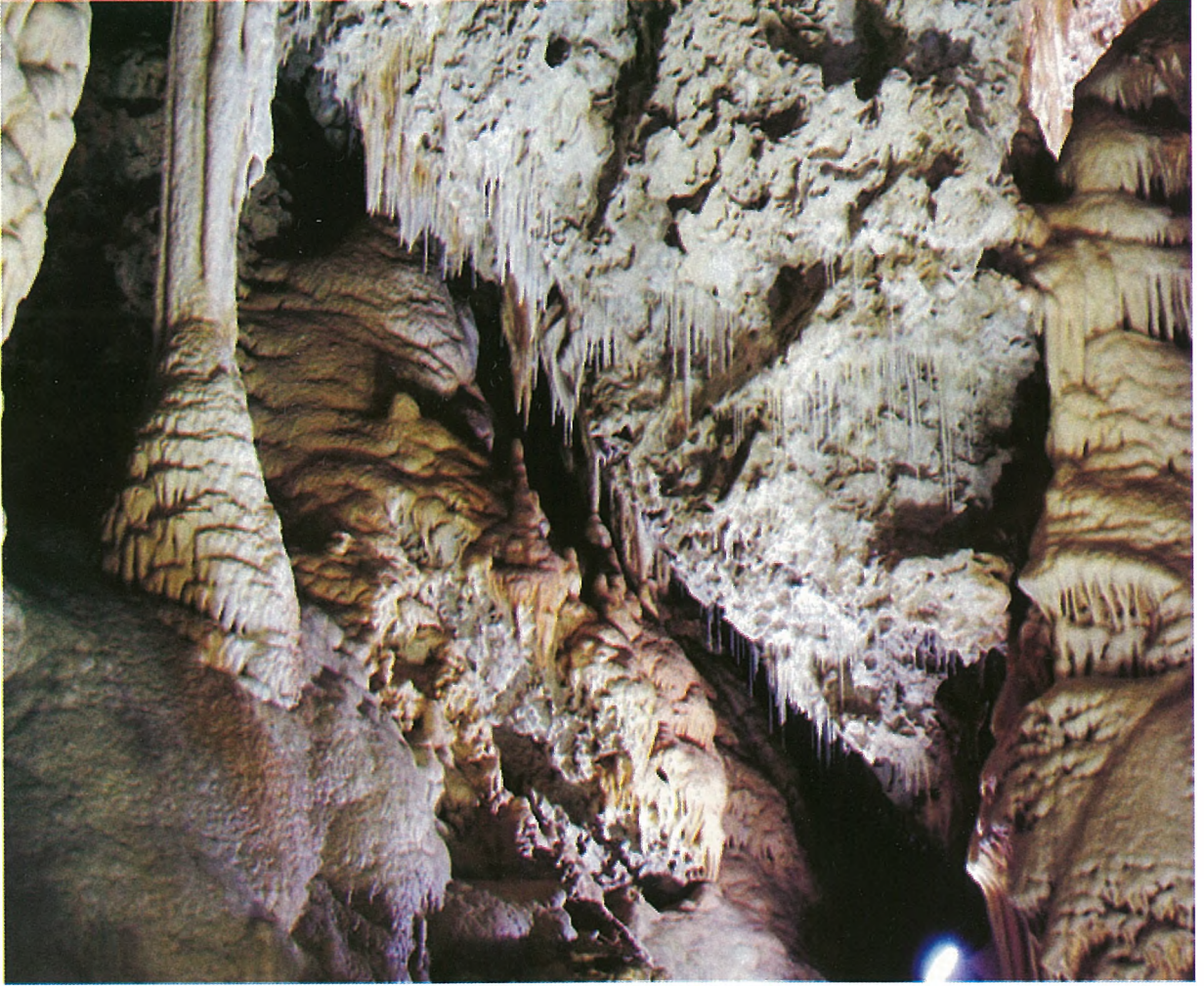

Şekil 4. MTA Karst ve Mağara Araştırmaları Birimi (Gümüşkaya Mağarası, Kahramanmaraş)

Tüm Türkiye genelinde araştırması tamamen ya da kısmen yapılan toplam 1400 mağaranın yaklaşık %65'i MTA tarafından yapılmıştır. Büyük

bir potansiyelin araştırılan küçük bir bölümü düşünülürse daha karanlıkta kalan, keşfedilmemiş, jeolojik miras konumunda olabilecek çok sayıda mağaranın varlığından söz etmek yanlış olmaz. Bu doğal anıtların geniş kitlelere sunulması ve bozulmadan gelecek nesillere aktarılması da ayrı bir sorumluluktur. Doğal yapısı nedeniyle mağaralar, günlük yaşam ortamından farklılık göstermektedir. Bu nedendir ki görsel amaçlı olarak geniş kitlelere sunulduğunda mağaralarda bazı düzenlemelerin yapılması gerekmektedir (aydınlatma, yol vs.). Ancak bu düzenlemeler yapılırken mağaranın doğal yapısının ve ekosisteminin hiçbir şekilde etkilenmemesine çaba gösterilmesi gerekmektedir. Ancak

mağaralardaki bu tür yapılaşmalar ne kadar çaba gösterilse de ister istemez doğal yapının bozulmasına neden olmaktadır. Bu durumun aşılmasındaki en güvenli yol, sınırlı sayıdaki "karakteristik" mağaranın olabildiğince doğal haliyle "gezenler için risk yaratmadan" ziyarete açılmasıdır. Bu şekilde geniş kitlelerde mağaraların korunması yönünde bilinç artırılabilir ve aynı zamanda da daha az sayıdaki mağarada tahribata neden olunacaktır (Şekil 5).

Şekil 5. Turizme açılan Zeytintaşı Mağarası (Serik, Antalya)